

L 2096
1(5)

Länsstyrelsen
Örebro län

Raoul Hjærtström
Direkt: 019/19 30 68
raoul.hjartstrom@l.lst.se
Fax: 019/19 30 26

BESLUT
2007-12-07

Dnr: 432-01183-2001

	Riksanstaltsstyrelsen
	Riksantikvarieämbetet
Ink.	2008-01-14
Dnr:

För kännedom till:
Riksanstaltsstyrelsen
Lantmäterimyndigheten i Örebro län
Örebro läns museum

Byggnadsminnesförklaring av Skommerudden i Sävsjön, Hällefors 9:579, Hällefors socken och kommun, Västmanland

Beslut

Med stöd av 3 kap 1 § lagen om kulturminnen m m (KML) förklarar Länsstyrelsen Skommerudden i Sävsjön, Hällefors 9:579, Hällefors socken och kommun, Västmanland, som byggnadsminne. Byggnaderna markeras genom skraffering på bifogade karta.

Med stöd av 3 kap 2 § KML meddelar länsstyrelsen samtidigt följande skyddsbestämmelser

Bilagor: - -
Karta
Hur man överklagar Länsstyrelsens beslut

Byggnaderna 1 och 6 får inte rivas eller flyttas eller till sitt yttre förändras på ett sådant sätt att byggnadernas kulturhistoriska värde minskar.

I byggnaderna 1 och 6 får stomme och planlösning inte förändras

I byggnad 1 får inte fast inredning borttagas, flyttas eller på annat sätt förändras. Till fast inredning räknas bl a golv, tak, lister, paneler, dörrar, dörr- och fönsterfoder och eldstäder.

I byggnad 6 får inte rökugnen och torkstängerna tas bort eller på annat sätt förändras

Vård- och underhållsarbeten och yttre förändringar av övriga byggnader skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet skall ske med material och metoder som är anpassade till byggnadernas egenart.

2008-01-15 beslut. Sk
Kupis till If = Bmreg. A/f

Det med heldragen röd linje markerade området på bilagda ritning, skall vårdas och underhållas så att byggnadsminnets karaktär inte förändras.

Upplysningar:

Länsstyrelsen lämnar råd ifråga om underhållet av byggnaderna.

Om det finns särskilda skäl får Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § kulturminneslagen lämna tillstånd till att byggnadsminnet ändras i strid mot skyddsföreskrifterna.

Enligt 3 kap 21 § KML tillämpas beslut enligt 3 kap 1 § utan hinder av att talan förs mot beslutet.

Redogörelse för ärendet

Fråga om byggnadsminnesförklaring väcktes 2001-01-24 av ägarna.

Länsstyrelsen gjorde år 2005 en byggnadsminnesutredning av fastigheten.

Samråd om byggnadsminnesförklaringen och utformningen av skyddsbestämmelserna har skett med Riksantikvarieämbetet 2007-01-26. Ett förslag till skyddsbestämmelser upprättades därefter 2007-01-29.

En särskild PM om förutsättningarna för att göra tillbyggnader på bostadshuset (1) och vedboden (3) har upprättats 2007-01-29.

Ägarna till fastigheten har i skrivelse till Länsstyrelsen 2007-03-20 accepterat byggnadsminnesförklaringen med tillhörande skyddsbestämmelser.

Örebro läns museum har i skrivelse till Länsstyrelsen 2007-05-03 tillstyrkt byggnadsminnesförklaringen.

Hällefors kommun har genom Bergslagens miljö- och Byggförvaltning i skrivelse till Länsstyrelsen 2007-06-07 tillstyrkt byggnadsminnesförklaringen.

Historik

Trakterna kring Hällefors tillhör Bergslagen, den del av Sverige som präglats av månghundraårig gruvdrift och järnhantering. För Hällefors del var det dock silverfyndigheter som gjorde orten intressant. Denna metall upptäcktes vid Silvergruvan under 1630-talet och år 1639 anlades *Hellefors Silververk* vid Helleforsen i Svartälven. Silvertillgångarna visade sig vara begränsade och år 1749 fick Silververket tillstånd att anlägga ett stålmanufakturverk med anläggningar på olika platser inom trakten. På så sätt lades grunden till Hällefors som en plats med järnhantering som dominerande industri. *Hellefors Bruks AB* bildades 1864 och företaget utvecklades sedan till ett större järnverk med många typer av produktion. Bolaget ägde också betydande skogs- och markområden.

Hällefors Bruk med dess olika verksamheter kom under lång tid att dominera näringslivet i Hällefors och därigenom också levnadsförhållandena för människorna på orten. Skommerudden vid Sävsjön och dess bebyggelse är ett tydligt exempel på detta.

Inflyttningen av finnar till Sverige började under 1500-talet. Invandringen understöddes av centralmakten och många av de invandrande finnarna bosatte sig bl.a i Bergslagens skogsrika områden. Finnarna levde oftast på s.k svedjebruk, då skogen avverkades och marken sedan brändes för att kunna odlas. Svedjebruket hade negativa konsekvenser på det expanderande bergsbruket och förbjöds därför 1640. Staten ville säkerställa skogen för bergsbrukets stora behov av träkol för sina tillverkningsprocesser.

Enligt traditionen skulle Skommerudden ursprungligen vara en finsk bosättning, men det finns inte några arkivaliska uppgifter som bekräftar detta. Under 1600-talet fanns ett 30-tal torp i Hällefors socken. Fyra av dessa har benämningen Sävsjön med i namnet. Det är dock omöjligt att avgöra om något av dessa skulle ha varit ett finntorp.

På häradskartan från 1860-talet över Grythytte och Hellefors härad finns två jordtorp markerade på Skommerudden. Benämningen jordtorp innebar att torparen var skyldig att utföra dagsverken åt jordägaren, i detta fall Hellefors Bruks AB.

Annat kartmaterial från den tiden redovisar byggnadsbeståndet på Skommerudden och även namnen på de som bodde på de två torpen.

Enligt areafvmätningsskarta från år 1868 beboddes torpet på nuvarande fastigheten Hällefors 9:579 av sockenskräddaren Johan Petter Tångring.

Byggnader

Förutom den s.k "Gammelstugan" från 1870-talet finns ett flertal byggnader som är uppförda under 1900-talets första del. Ett bostadshus som uppfördes av Hällefors Bruks AB, och som byggdes om under 1940-talet. Därutöver en ladugård, jordkällare, vedbod och en snickarbod.

Av särskilt intresse är, förutom "Gammelstugan", en torkbastu. Torkbastun är en särpräglad byggnad som är vanlig just hos de finska kolonisationserna som kom till Sverige. Byggnaden är knuttimrad och har den invändiga rökugnen bevarad.

"Gammelstugan" uppfördes i början av 1870-talet. Det är mycket ovanligt att byggnader av denna enkla typ är så säkert daterade. Stugans historia är starkt förknippad med sockenskräddaren Johan Petter Tångring och hans familj.

Johan Petter Tångring fick sonen Jan-Petter som så småningom började arbeta som timmerflottare för Hällefors Bruk. Jan-Petter gifte sig med Ulrika 1870 och de bodde till en början i föräldrarnas hus på Skommerudden. Jan-Petter och Ulrika byggde huset med timmer som de, mot gällande regler, hämtade från bolagets intilliggande skog. Huset bestod ursprungligen av enbart ett rum och kök. Efter några år byggdes den till med ytterligare ett rum. Material till detta hämtades från en kvarnstuga i närheten av Skommerudden.

Jan-Petter och Ulrika bodde i stugan med sina sju barn. Den yngsta dottern Anna med sin man August, och två barn, bodde kvar tillsammans med sina föräldrar fram till år 1914. August arbetade som snickare på Hällefors Bruk. August och Anna flyttade sedan i det nya bostadshuset som Hällefors Bruk byggde.

Jan-Petter och Ulrika bodde kvar i "Gammelstugan" tills de gick ur tiden i slutet av 1920-talet. Huset har därefter i huvudsak stått obebott och förblivit oförändrat.

Länsstyrelsen
Örebro län

BESLUT
2007-12-07

Dnr: 432-01183-2001

Motivering

Skommerudden speglar genom sin bebyggelse en väsentlig del av bergsbrukets historia i länet och Hälleforsstrakten. "Gammelstugan" representerar en byggnadstyp som var mycket vanlig i Bergslagen under bergsbrukets storhetstid, men som nu i det närmaste helt försvunnit. Den har också i sin helhet en mycket välbevarad ursprunglig karaktär.

Genom sin tydliga förankring i länets ekonomiska historia och stora bebyggelsehistoriska värde fyller därför Skommerudden väl kraven i 3 kap 1 § kulturminneslagen – "synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde" – för att skyddas och bevaras som byggnadsminne.

Detta beslut kan överklagas hos länsrätten i Örebro län.

Beslut i detta ärende har fattats av styrelsen. I beslutet deltog landshövding Sören Gunnarsson jämte ledamöterna Marie-Louise Forsberg-Fransson, Inger Högström-Westerling, Ola Karlsson, Sven-Gunnar Persson, Annika Johansson och Anna Ragén.

I den slutliga handläggningen deltog även länsassessor Per Undén.

Sören Gunnarsson
landshövding

Raoul Hjartström
bitr länsantikvarie

